

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

תורה – שמות פרק א'

- (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּעְלוּ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גְּבַר וְאָנֹשׁ בֵּיתֵיהָ עֲלוּ:
- (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה: (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה: (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה:
- (ג) יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן: (ג) יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן: (ג) יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן:
- (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר:
- (ה) וַיְהִי כֹל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כֹל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כֹל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כֹל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כֹל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם:
- (ו) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ו) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ו) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:
- (ז) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ז) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ז) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:

רש"י

- (א) ואלה שמות בני ישראל – אע"פ שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן צמיחתן להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שנה' (ישעי' מ) המוציא במספר כזאם לכולם בשם יקרא (שמ"ר): (ה) ויוסף היה צמארים – והלא הוא ובניו
- היו בכלל שבעים ומה צא ללמדנו וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמארים אלא להודיעך לדקתו של יוסף. הוא יוסף הכועסה את לאן אציו. הוא יוסף שהיה צמארים ונעשה מלך ועומד בצדקו:

נביא – ישעיה כז' ו'–יא'

- (א) הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאָו פְּנֵי תַבַּל תִּנְוָבָה: (א) יתכנסון מביני גלותהון ויתובון לארעהון תמן יתילידון דבית יעקב יפשוון ויסגון דבית ישראל וימלון אפי תבל בני בנין:
- (ב) הַכְּמִכַּת מִכְּהוּ הַכְּהוּ אִם כְּהַרְג הַרְגִּיו הַרְג: (ב) הכמחחא דהוה מחי מחוהי אם כקטול קטילוה יתקטיל:
- (ג) בְּסִטְאָאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיַבְנָה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקְּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: (ג) בסאתא דהויתא כאיל בה יכילון לך דהויתא שלח ומעיק להון הגי עליהון במלא מתקיף עליהון ביום לוט:
- (ד) לָכֵן בְּזֹאת יִכְפַּר עֵוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי הַסֵּד חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבְנֵי גֵר מְנַפְצוֹת לֹא יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים: (ד) בכן בדא ישתביקון חובי בית יעקב ודין כל עובדי אסטיות חובוהי בשויותה כל אבני אגורא כאבנא גיר מנפצן לא יתקימון אשריא וחנסנסיא:
- (ה) כִּי עִיר בְּצוּרָה בָּדָד נֹהָ מְשִׁלַּח וְנַעֲזֹב כַּמְדָּבָר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבֵּץ וְכֹלָה סַעֲפִיָּה: (ה) ארי קרתא דהות כריכא בלחודא תתב תהא מטלטלא ושביקא כמדברא בה יגיוון צדיקיא ויבזון ית נכסהא ויסופון משריתהא מלמפק:

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

(יא) בִּיבֹשׁ קִצְיָרָה תִּשְׁבְּרָנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם בְּיָנוּת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ: (יא) יתקצר חיליהון ויבהתון בעובדיהון יתברון נשיא עלן לבית דחלתהון ומלפן יתהון ארי לא עם סוכלתן אינון על כן לא ירחם עליהון דעבדינון ודברנון לא יחוס עליהון:

רש"י

הוא. לא יקומו אפרים וחמנים – למען לא יקימו להם עכו"ם:
(י) כי עיר צורה דד – כי בעשותם זאת עיר צורה של ישמעאל תהיה דד והגוה יהיה משולח ונעזב כמדבר. שם ירעה עגל – אפרים ירשנו שקרוי עגל שנא' (ירמיה לא) כעגל לא לומד. וכלה סעיפיה – ענפיה:
(יא) ביבש קצירה – קצירי שרשיה כמו תשלח קצירה (תהלים פ) ועשה קציר (איוב יד) כלומר כשתכלה זכות מעט שקיבד את אביו אז תשברנה סעיפיה. נשים באות מאירות אותה – עם חלש כנשים ידליקום כך ת"י, מאירות כמו (מלאכי א) ולא תאירו מזבחי חנם וכן פתר דונש מחמת שהעלמים יהיו יבשים יהיו נוחים להדליק אצל מנחם פתר מלקטות כמו אריתי מורי (שיר השירים ה) וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) השיב לו דונש והלא כתיב ביבש קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין פרי וכן רבותינו שאסרו לקבל מהן דקה מפני הטעם הזה שאמרו צבא בתרא פ"ק (דף י') לית ליה ביבש קצירה תשברנה:

(ו) הבאים ישרש יעקב – הלל ידעתם מה עשיתי בראשונה הבאים למצרים אשר השריש יעקב לכו ופרחו שם עד (אשר) מלאו פני תבל תנובה:
(ז) הכמכת מכהו הכהו – הראיחם בגבורתי שכמכת המכה יעקב הכתיו הם טבעום צמים ואני טבעתיים צמים יש תמיהו' שהם מתקיימו' כגון זו וכגון (שמואל א' ז') הנגלה נגלתי אל בית אביד (יחזקאל ח) הרואה אתה מה המה עושים. אם כהרג – ישראל שהיו הרגין של פרעה הורג פרעה ועמו:
(ח) בסאסאה – באותה מדה. בשלחה תריבנה – כששילחה מצרים את ישראל תריבנה המדה בסאה שלה. הגה ברוחו הקשה, הגה – דבר בדבורו הקשה. ביום קדים ביום ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה (שמות יד):
(ט) לכן – גם עתה בזאת היה מתכפר עון יעקב לזכות להגאל כמאז. וזה כל פרי – הטוב לו להסיר חטאתו אם ישים כל אבני מזבחות בנותיו כאבני גיר מנופלות מדוקרות וכן (תהלים קלז) ונפץ את עולליך וכן (ירמיה יג) ונפלתים איש (אל אחיו), גיר מין לבד

בתובים – משלי פרק יא' כה'–ל'

(כה) נֶפֶשׁ בְּרָכָה תִּדְרֹשׁ וּמְרוּהָ גַם הוּא יוֹרֵא: (כה) נפשא דברכתא תדרון ומן דמאלף אף הוא יליף:
(כו) מִנְעַע בָּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר: (כו) מן דכלא עבורא באולענא נשבקוניה לבעל דבבוי וברכתא תהוי לאנא דמזבון:
(כז) שִׁחַר טוֹב יִבְקֹשׁ רְעוּן וְדִרְשׁ רְעָה תְּבוֹאֲנוּ: (כז) דמקדים טבתא בעי עבינא ותבע בישתא אתיא עלוי:

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

- (כח) בּוֹטַח בְּעֵשְׂרוֹ הוּא יִפְל וְכַעֲלָה צְדִיקִים יִפְרָחוּ: (כח) דמסבר בעותריה הוא נפל ואיך טרפא צדיקי מפרחין:
 (כט) עֵבֶר בִּיתוֹ יִנְחַל רוּחַ וְעֶבֶד אֲוִיל לְחֶכֶם לֵב: (כט) עכר ביתיה ירית פהתא וסכלא יהוי עבדא לחכים לבא:
 (ל) פְּרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים וְלֶקַח נִפְשׁוֹת חָכָם: (ל) פרוי דצדיקא אילנא דחיי ומקבלנותא דנפשי חכמתא:

רש"י

- (כה) נפש זרחה – שהוא ותחן בממונו וכל לשון זרחה פישון בלעז. ומרוה – שמשציע את העניים. גם הוא יורא – ישצבע טוב:
 (כו) מונע זר – מלמד תורה:
 (כז) שומר טוב – החפץ להדריך את הבריות בדרך טובה ומוכיח ומיסר אותם. יבקש לזון – הוא חפץ שיהיה הקב"ה רואה צם ומתפיי' עמס, לזון, אפיימיני"ט בלעז:
 (כט) עוכר ביתו ינחל רוח – אדם עלל
- שינחל רוח תמיד ואינו יגע בתורה ולא במלאכה סוף עוכר את בני ביתו שאין להם מה לאכול:
 (ל) פרי לדיק – גמול פירות מעשה הצדיקים עץ חיים הם לעולם. ולוקח נפשות חכם – מי שהוא חכם קונה לו נפשו' שמלמד' דרך טוב והרי הם לו כאלו קנאם כענין שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראש' יב):

משנה – פאה פרק ד'

- (א) הפאה ניתנת במחבר לקרקע. בְּדִלִית וּבְדִקָּל, בְּעַל הַבַּיִת מוֹרִיד וּמְחַלֵּק לְעֵנִיִּים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אֹמֵר, אִף בְּחִלְקֵי אֲגוּזִים. אֶפְלוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה אֲוִמְרִים לְחֵלֶק וְאֶחָד אֲוִמְרִי לְבֹז, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שִׁאֲמַר בְּהֵלְכָה:
 רע"ב – (א) הפאה ניתנת במחבר – דכתיב (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב, הנח לפניהם והם יצוו: בלית – גפן המודלית על גבי עלים או על גבי אילנות: מוריד ומחלק – דכתיב (שם) תעזוב אותם, אותם שאין בהם סכנה אתה עוזב לפניהם, ואי אתה עוזב (ב) בְּדִלִית וּבְדִקָּל אֵינוֹ בּוֹ, אֶפְלוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה אֲוִמְרִים לְבֹז וְאֶחָד אֲוִמְרִי לְחֵלֶק, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שִׁאֲמַר בְּהֵלְכָה:
 רע"ב – (ב) בלית ובדקל – שמלות בתלום:
 (ג) נָטַל מִקְצַת פָּאָה וְזָרְקָה עַל הַשָּׂאָר, אֵין לֹא בָּהּ פְּלוּם. נָפַל לֹא עָלֶיהָ, וּפְרִשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, מִעֲבִירִין אוֹתוֹ הַיִּמְנָה. וְכֹן בְּלֶקֶט, וְכֹן בְּעֶמֶד הַשְּׂבָחָה:
 רע"ב – (ג) נטל – אחד מן העניים מקצת פאה שלקט כבר וזרק לו על השאר כדי לקנות: אין לו זה כלום – אפילו צמה שלקט
- אותם שיט סכנה בעלייתם, אלל מוריד מן האילן ומחלק להם: בחלקי אגוזים – על שם שאילנות של אגוזים חלקים ואין בהם קשרים כשאר אילנות קרויין חלקי אגוזים, ואין הלכה כר' שמעון: אפילו תשעים ותשעה – ארישא קאי, בפאה הניתנת במחבר:
 (ב) בְּדִלִית וּבְדִקָּל אֵינוֹ בּוֹ, אֶפְלוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה אֲוִמְרִים לְבֹז וְאֶחָד אֲוִמְרִי לְחֵלֶק, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שִׁאֲמַר בְּהֵלְכָה:
 רע"ב – (ב) בלית ובדקל – שמלות בתלום:
 (ג) נָטַל מִקְצַת פָּאָה וְזָרְקָה עַל הַשָּׂאָר, אֵין לֹא בָּהּ פְּלוּם. נָפַל לֹא עָלֶיהָ, וּפְרִשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, מִעֲבִירִין אוֹתוֹ הַיִּמְנָה. וְכֹן בְּלֶקֶט, וְכֹן בְּעֶמֶד הַשְּׂבָחָה:
 רע"ב – (ג) נטל – אחד מן העניים מקצת פאה שלקט כבר וזרק לו על השאר כדי לקנות: אין לו זה כלום – אפילו צמה שלקט

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

ניחא ליה דלקני, בארבע אמות לא ניחא ליה דלקני:

ובצדי רשות הרבים, הכא בצדה חזירו לא תקינו ליה רבנן שיקנו לו ארבע אמותיו. אי נמי כיון דפיל עליה, גלי דעמיה דנפילה

(ה) פֶּאֶה אִין קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגְלוֹת, וְאִין עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַדְמוֹת, כְּדִי שְׁלֵא יבוּ אִישׁ אֶת רֵיעָהוּ:

(ה) שְׁלֵשׁ אַבְעֵיּוֹת בַּיּוֹם, בְּשַׁחַר וּבְחֻצוֹת וּבְמִנְחָה. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדִי שְׁלֵא יוֹסִיפוּ. שֶׁל בֵּית נֶמֶר הָיוּ מְלַקְטִין עַל הַחֶבְלִים, וְנוֹתְנִים פֶּאֶה מִכָּל אוֹמֵן וְאוֹמָן:

עתים הלכו. והלכה שאין נותנין פאה אלא בשלש עתים הלכו, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם: של בית נמר – שם מקום כדכתיב (במדבר לז) את בית נמרה. קושרים חבל בצד הקמה וקושרים והולכים עד שיכלה החבל ומניחים פאה לכל החבל, וחוזרים וקושרים ומניחים פאה, והיינו מכל אומן ואומן, כלומר, מכל שורה ושורה, ועל זה מזכירין אותן לשבח:

רע"ב – (ה) שלש אבועות ביום – שלש פעמים מתגלה בעל הבית ונראה בחוד שדהו כדי שיקחו העניים פאה. אבועות לשון גלוי, נבעו מפניו (עובדיה א), מתרגמנין אגליין מטמרוהי: בשחר – מפני המיניקות שבניהם ישנים בשחר ואז יש להם פנאי ללקוט: ובחלות – מפני התינוקות שדרכן ללכת בחלות והולכים ללקוט פאה: ובמנחה – מפני הזקנים ההולכים על משענתם ואין מגיעים לשדה עד שעת המנחה: שלא יפחתו – משלש

(ו) נְכָרִי שֶׁקָּצַר אֶת שְׂדֵהוּ וְאַחַר כֶּף נִתְגַּיֵר, פְּטוּר מִן הַלְקֵט וּמִן הַשִּׁבְחָה וּמִן הַפֶּאֶה. רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּשִׁבְחָה, שְׂאִין הַשִּׁבְחָה אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעֵמּוּר:

המלוות, ורבנן סברי הואיל ואיכא שכחה בעמור ואיכא שכחה בקמה כדכתיב (שם) ושכחת עומר בשדה, לרבות שכחת קמה, את שישנו בשכחת קמה ישנו בשכחת עומר, והאי נכרי שקלר שלא היה בשכחת קמה לאותה שעה נכרי היה, אף על פי שעכשיו נתגייר אינו בשכחת עומר. ואין הלכה כר' יהודה:

רע"ב – (ו) נכרי שקלר את שדהו וכו' – כדכתיב גזי לקט ופאה ובקלרכם, פרט לכשקלרוה נכרים, וגזי שכחה כתיב (דברים כד) כי תקלור קליכך ושכחת עומר, מכאן אמרו נכרי שקלר שדהו ואחר כך נתגייר פטור: שאין השכחה אלא בשעת עומר – ובשעת עומר מיהא גר היה וחייב בכל

(ז) הַקְדִּישׁ קָמָה וּפְדָה קָמָה, חֵיב. עֵמֶרֶן וּפְדָה עֵמֶרֶן, חֵיב. קָמָה וּפְדָה עֵמֶרֶן, פְּטוּרָה, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבְתָהּ הִיְתָה פְּטוּרָה:

פליגי רבי יהודה ורבנן בהקדיש קמה ופדה עומרים, כי היכי דפליגי בנכרי שקלר שדהו ואחר כך נתגייר:

רע"ב – (ז) קמה ופדה עומרים פטורה – דמקרא דממעטינן קליר נכרי, ממעטינן נמי קליר הקדש ללאו קליכך הוא. ולענין שכחה

(ח) בַּיּוֹצֵא בּוֹ, הַמְקַדִּישׁ פְּרוֹתָיו עַד שְׁלֵא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפְדָאן, חֵיבִין. מִשְׁבָּאוֹ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפְדָאן, חֵיבִין. הַקְדִּישׁ עַד שְׁלֵא נִגְמְרוּ וּגְמָרוּ הַגְזָבָר, וְאַחַר כֶּף פְּדָאן, פְּטוּרִים, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבְתָן הָיוּ פְּטוּרִים:

לאו, אין ההקדש פטור: וגמרו הגזבר – שגמרו בעודן ציד הגזבר:

רע"ב – (ח) עד שלא באו לעונת המעשרות – היינו מרוח כשהוא משוה פני הכרי ברכת, אם באותה שעה היו ציד הגזבר פטורים. ואם

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

(ט) מי שֶׁלֶקֶט אֶת הַפֶּאֶה וְאָמַר הֲרִי זֶה לְאִישׁ פְּלוֹנִי עָנִי, רַבִּי אֶלְיעָזֵר אָמַר, זָכָה לוֹ. וְחֻכְמִים אָמְרִים, יִתְנַנֶּה לְעָנִי שְׁנִמְצָא רֵאשׁוֹן. הַלֶּקֶט וְהַשְׂכָּחָה וְהַפֶּאֶה שֶׁל נְכָרִי חַיֵּב בְּמַעֲשְׂרוֹת, אֵלֶּא אִם בֶּן הַפְּקִיר:

כחכמים: של נכרי חייב במעשרות – דהואיל ואין הנכרי חייב בלקט שכחה ופאה, הוא להו כשאר תבואה של נכרי שחייבת במעשר: אללא אם כן הפקיר – לעניים ולעשירים דהפקר פטור מן המעשר. ומתניתין רבי מאיר היא דאמר אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר. ואין כן הלכה:

רע"ב – (ט) רבי אליעזר אומר זכה לו – פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בעשיר שלקט פאה לזכות בה לעני, דרבי אליעזר סבר אמרינן תרי מגו, מגו דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה, ומגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. ורבנן סברי חד מגו אמרינן, תרי מגו לא אמרינן. אצל מעני לעני, דברי הכל זכה לו. והלכה

(י) אִיזְהוּ לְקֵט. הַנוֹשֵׁר בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה. קֶצֶר מְלֵא יָדוֹ, תָּלַשׁ מְלֵא קַמְצוֹ, הִפְהוּ קוֹץ וְנִפְל מִיָּדוֹ לְאָרֶץ, הֲרִי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. תוֹף הֵיךְ וְתוֹף הַמַּגָּל לְעֵנִיִּים. אַחַר הֵיךְ וְאַחַר הַמַּגָּל, לְבַעַל הַבַּיִת. רֵאשׁ הֵיךְ וְרֵאשׁ הַמַּגָּל, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר, לְעֵנִיִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, לְבַעַל הַבַּיִת:

המגל, לבעל הבית, דאין זה דרך קצירה: ראש היד – כשידו מלאה ויש שבלים בין ראשי אצבעותיו לפס ידו הנושר מהו, וכן הנושר מראש המגל: רבי ישמעאל אומר לעניים – דדמי לתוך היד ולתוך המגל: ור' עקיבא אומר לבעל הבית – דדמיו ליה לאחר היד ולאחר המגל. והלכה כרבי עקיבא:

רע"ב – (י) הנושר בשעת הקצירה – שבלים הנופלים בשעת הקצירה: הכהו קוץ – כל היכא דנושר מחמת אונס אינו לקט דכתיב (ויקרא יט) ולקט קצירך, אין לקט אללא מחמת קציר: תוך היד – אנשך קאי, כלומר, תוך היד ונשך, תוך המגל ונשך דהנושר מתוך היד ומתוך המגל, לעניים. אצל הנושר מאחר היד מנדנד ידו ומאחר המגל מכח תנועת

(יא) חֲרֵי הַנְּמָלִים שֶׁבַתּוֹף הַקְּמָה, הֲרִי הֵן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁלְאַחַר הַקּוֹצִים, הָעֲלִיוֹנִים לְעֵנִיִּים, וְהַתְּחוּנִים שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. רַבִּי מְאִיר אָמַר, הַבַּל לְעֵנִיִּים, שֶׁסִּפֵּק לְקֵט לְקֵט:

ואלו הן העליונים, כל שהן לבנים. ואלו הן התחתונים, הירוקים שנוטים להשאיר וניכרים שהם יאנים: רבי מאיר אומר הכל לעניים – שאי אפשר לגורן בלא ירקון ושמא אלו הירוקים מן התבואה חדשה שקלרו עכשיו שיש בה חלק לעניים: שספק לקט לקט – דכתיב (שם) לעני ולגר תעזוב, הנח לפניהם משלך, והלכה כרבי מאיר:

רע"ב – (יא) חורי הנמלים – דרך הנמלים להכניס תבואה בחוריהן: שבתוך הקמה – עד בלא התחילו לקצור: של בעל הבית – שאין לעניים בקמה כלום: שלאחר הקוצרים – לאחר שהתחילו לקצור חיישינן שמא הביאו סם הנמלים מן הלקט הלכך החטים העליונים שחורים, או שבלים העליונים לעניים, דיש שם מן הלקט. אצל חטים התחתונים, לבעל הבית, דמן הקמה היה.

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

גמרא – ברכות דף ו' ע"ב

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו שנאמר מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יבטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח:

אמר רבי יוחנן בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל: אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנאמר נרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין רבנן שבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' אנא נמי דהיטנא: אמר רבי זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא:

רש"י על הגמרא

מחליין רבנן שבתא – דאמר מר (שבת 77 ק"ג ב) אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת, שנאמר אם תשיב משבת רגלך: אגרא דפרקא – עיקר קבול שכן הצריות הראים לשמוע דרשה מפי חכם היא שכן המרובה, שהרי רובם אינם מציינים להעמיד גרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכן למוד: אגרא דכלה – שבת שלפני הרגל, שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל: אגרא דשמעתא סברא – שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר:

משאיל בו – מה טיבו של פלוני, למה לא בא: ירא את ה' – שהיה רגיל לבא אליו: אשר הלך חשכים ואין נוגה לו – אשר עתה הלך למקום חשך, אשר ימנע עצמו מלהשכים לפתחי: ואין עונה – שיעור שיוכלו לענות דבר קדושה: אלהי אברהם – שקבע מקום לתפלתו: בעזרו – כדרך שהיה עוזר לאברהם: אל יפסיע פסיעה גסה – לפי שמראה בעצמו שעכוב בית הכנסת דומה עליו כמשו: נרדפה – לשון מרובה משמע, שהרודף רץ: לפרקא – לשמוע הדרשה:

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

זוהר – שמות דף ג' ע"א

תלתא אינון דדחין שכינתא מעלמא, וגרמין, דדיוריה דקודשא בריה הוא לא הוי בעלמא, ובני נשא צווחין ולא אשתמע קליהון. ואלין אינון:

מאן (דף ג' ע"ב) דשכיב בנדה, בגין דלית מסאבו תקיף בעלמא בר מסאבו דנדה. מסאבו דנדה קשיא מפל מסאבו דעלמא, אסתאב איהו, וכל דמתקרבין בהדיה יסתאבון עמיה, בכל אתר דאזלין אתדחייא שכינתא מן קמיהו. ולא עוד, אלא דגרים מרעין ביטין על גרמיה, ועל ההוא זרעא דיוליד, דכיון דיקרב בר נש לגבי נדה, ההוא מסאבו דליג עלוי, וישתאר בכל שייפין דיליה, זרעא דיוליד בההוא שעתא, (ס"א מסאבו) משכין עלוי רוח מסאבו. וכל יומי יהא במסאבו, דהא בננא ויסודא דיליה איהו במסאבו רב ותקיף מפל מסאבא דעלמא, דמיד דקריב בר נש לגבי נדה, ההוא מסאבו דליג עלוי, דכתיב, (ויקרא ט"ו) ותהי נדתה עליו:

מאן דשכיב בבת אל נכר, דאעיל ברית קודש ואת קיימא ברשו אחרא, דכתיב, (מלאכי ב') ובעל בת אל נכר. ותנינן, לית קנאה קמי קודשא בריה הוא, בר קנאה דברית קדישא, דאיהו קיימא דשמא קדישא, ורזא דמהימנותא. מה פתיב (במדבר כ"ה) ויחל העם לזנות אל פנות מואב מיד ויחד אף ה' בישראל:

רישי עמא דינעו ולא מחו בידיהו, אתענשו בקדמיתא, דכתיב, (במדבר כ"ה) קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. רבי אבא אמר, מאי נגד השמש. נגד הברית דאקרי שמש, ועליה אתמר (תהלים פ"ד) פי שמש ומגן ה' אלהים. שמש ומגן (רכ"ד ב'):

דא ברית קדישא. מה שמש זרח ואנהיר על עלמא, אוף הכי ברית קדישא זרח ואנהיר גופא דבר נש. מגן:

מה מגן איהו לאגנא עליה דבר נש, אוף הכי ברית קדישא מגן עליה דבר נש, ומאן דנטיר ליה, לית נזקא בעלמא, דיכיל למקרב בהדיה ודא הוא נגד השמש:

רישי עמא, יתפסון בכל דרא ודרא בחובא דא, אי ידעין ולא מקנאין ליה. בגין דחובא דא עליהו, לקנאה ליה לקודשא בריה הוא בהאי ברית, מאן דאעיל קדושה דא ברשותא אחרא, עליה פתיב (שמות כ') לא יהיה לה אלהים אחרים על פני. לא תשתחוה להם ולא תעבדם פי אנכי ה' אלהיך אל קנא וכלא קנאה חדא. ועל דא אתדחייא שכינתא מקמיה. מאן דמשקר בברית קדישא דחתים בבשריה דבר נש, פאילו משקר בשמא דקודשא בריה הוא, מאן דמשקר חותמא דמלכא, משקר ביה במלכא, לית ליה חולקא באלהא דישראל, אי לא בחילא דתיובתא תדיר. (ס"א יתיר):

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

(ד) צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שעדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום:

(ה) בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכיותיו אין מחשבין עליו עון שחטא בו תחלה ולא שני אלא משלישי ואילך אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מדובין על זכיותיו אותם שתי עונות מצטרפים ודנין אותנו על הכל ואם נמצאו זכיותיו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך מעבירים כל עונותיו ראשון ראשון לפי שהשלישי נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הרי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד סופן

מוסר – מספר דברים שבקדושה סי' ד'

א. ימי השוכבים ועוז הדרך נאמנו מאד ומרבית העם נגשים אל ה' לשוב מחטאת נעוירים אשר פגמו באות ברית קדש וצריך להזהר מהנדרים כי הנדר ואינו מקיים בא לידי קרי וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה הנדר ואינו מקיים פניו מתים ובכלל שיקרא"נו אסון וגם רמוז בפתוב (קהלת ה') אל תתן את פיך לחטיא את בשרך למה יקצוף האלהים על קולך שפתחת בנדר וחבל את מעשה ידיך ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה אפלו ממוזן שבידך אני מאבדו ויש אומרים כל מי שהוא נדר ומשהא נדרו גורם מיתה לעצמו שנאמר (דברים כ"ג) כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך ממך נפרעים ולא מממונה: ב. יעקב נדר ולא שלם בא עליו צרה ששלח דורונות לעשו גם בא עליו צרה שנתפס עם המלאך: ג. העובר נדרו במזיד ולא עשה תשובה צריך להתגלגל באשה נדרנית: ד. הפוגם בטבועה בשעה שיוצא מפיו עונשו גדול שהוא עצמו שקר ואין תקנה אלא בתשובה ויסורין: ה. הנדר או נשבע ואינו מקיים גורם שהמלאך הממונה על מאמר פיו על אותה מצוה שחייב לעשותה נשאר גרוע עד אשר ישלים חיובו בפועל ועד שלא יצא ידי חובתו המלאך שראוי להיות טוב הוא שב אצלו כמזיקין שלא הושלמו יצירתו לטוב: